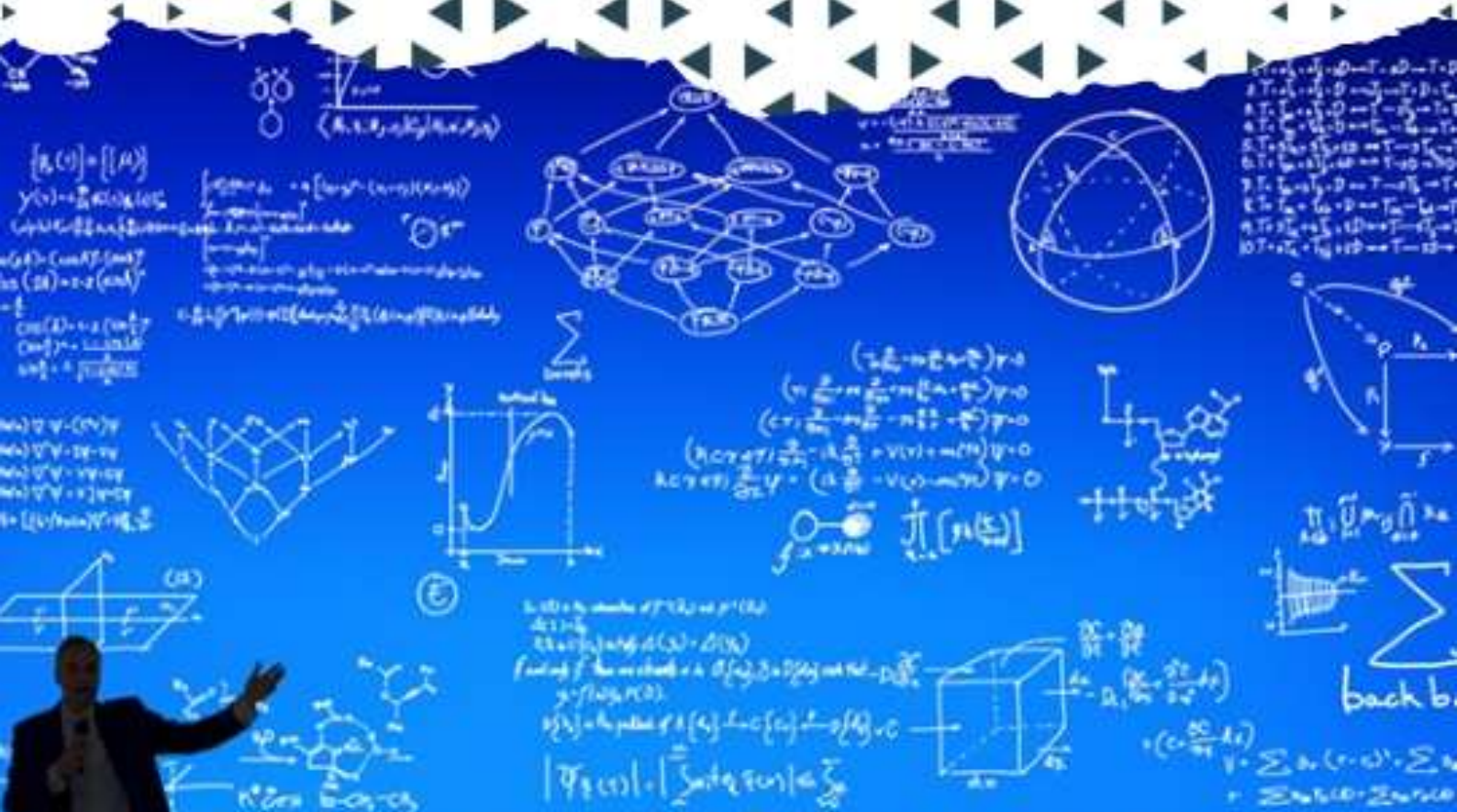

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

+998335668868

<https://innoworld.net>

Google Scholar doi

zenodo

OpenAIRE

2025

**«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI**

**«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2025-YIL № 5-SONLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI**

**ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION**

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

Volume 2 Issue 5 | 2025 |

+99894 5668868 | @Anvarbek_PhD

Page | 2

O'zbek tilining raqamli asrdagi o'rni: ijtimoiy tarmoqlar va tilning evolutsiyasi**Jamolova Sevinch Abror qizi**Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat
o'zbek tili va adabiyoti universiteti talabasi

Annotatsiya. XXI asr axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi bilan xarakterlanib, bu jarayon jamiyat hayotining barcha sohalariga, jumladan, til va nutq madaniyatiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmasdan qolgani yo'q. Raqamli texnologiyalar bilan ishlashning kengayishi natijasida tillarning funksional imkoniyatlari ortib, ularning qo'llanish doirasi yangi kommunikativ muhit bilan boyib bormoqda. Ushbu ilmiy tadqiqot ishida o'zbek tilining raqamli asrdagi o'rni, ijtimoiy tarmoqlarning til evolutsiyasiga ta'siri hamda mazkur jarayonning lingvistik va ijtimoiy jihatlarini ilmiy nuqtayi nazardan tahlil qilish maqsad qilindi.

Kalit so'zlar: til, nutq, raqamli texnologiya, neologizm, kommunikatsiya, og'zaki nutq, sleng, lug'at, emoji, meme, internet neologizmi

XXI asr axborot texnologiyalari va raqamli kommunikatsiyalar asri sifatida insoniyat hayotining barcha sohalariga chuqur kirib bordi. Raqamli muhitning kengayishi jamiyatda axborot almashinuvi shakllarini tubdan o'zgartirib, tillarning ijtimoiy vazifalari va qo'llanish doirasiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, milliy tillarning raqamli makondagi o'rni, rivojlanish istiqbollari va funksional imkoniyatlarini tadqiq etish bugungi tilshunoslik fanining dolzarb masalalaridan biriga aylandi.

O'zbek tili — o'zbek xalqining milliy o'zligini, tarixiy xotirasi va ma'naviy qadriyatlarini mujassam etgan muhim ijtimoiy hodisadir. Davlat tili sifatida u nafaqat kundalik muloqot vositasi, balki ta'lim, fan, madaniyat va ommaviy axborot maydonida yetakchi o'rin egallaydi. Raqamli asr sharoitida esa o'zbek tilining internet, elektron axborot resurslari, ijtimoiy tarmoqlar va zamonaviy texnologik platformalardagi faoliyati alohida ilmiy tahlilni talab etadi.

Mazkur tadqiqotda raqamli texnologiyalar rivoji sharoitida o'zbek tilining funksional imkoniyatlari, til me'yorlariga ko'rsatilayotgan ta'sirlar hamda uning zamonaviy jamiyatdagi o'rni masalalari yoritiladi. Shuningdek, raqamli makonda o'zbek tilini rivojlantirish, uni me'yoriy asosda qo'llash va milliy til sifatida mustahkamlash bilan bog'liq muammolar va istiqbollar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Texnologiyalar asrida ijtimoiy tarmoq va raqamli platformalarning asosiy kommunikativ vosita sifatidagi roli kundan kunga kuchayib bormoqda. Bundan biz necha o'n yillar oldin o'zbek tili, asosan, rasmiy yozishmalar, badiiy adabiyot va og'zaki nutq doirasida faol qo'llangan bo'lsa, hozirgi davrda u Telegram, Facebook, Instagram, YouTube kabi platformalarda ommaviy axborot, shaxsiy fikr almashinuvi va ta'limiy kontent vositasiga aylangan.

Mazkur jarayon tilning pragmatik va kommunikativ funksiyalarini kengaytirib, o'zbek tilining zamonaviy jamiyat ehtiyojlariga moslashuvchanligini namoyon etadi.

Til madaniyatini rivojlantirishda raqamli kontent muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda ko'plab xorijiy tillarda blogerlar, yozuvchilar, jurnalistlar o'z tillarida internet foydalanuvchilari uchun turli yo'nalishlarda foydali kontent ishlab chiqmoqda. O'zbek tilida ham bunday kontentlar sonini ko'paytirish, ijtimoiy tarmoqlarda toza, adabiy, estetik til namunalarini keng targ'ib etish ona tilining nufuzini oshiradi. Til jozibasini yoshlar qalbiga singdirish uchun aynan raqamli formatlar – qisqa videolar, infografikalar, interaktiv testlar, o'yinlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Raqamli makonda til nafaqat axborot uzatish, balki shaxsiy identifikatsiya, ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish va madaniy qadriyatlarni ifodalash vositasi sifatida ham xizmat qilmoqda.

Til shunchaki aloqa vositasi emas, balki ijtimoiy hayotning muhim elementidir. U orqali insonlar bir-birini tushunadi, tajriba almashadi, maqsadlar belgilaydi va ularni amalga oshiradi. Jamiyatda tilning to'g'ri ishlatilishi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi, turli millatlar va madaniyatlar o'rtasidagi muloqotga ko'prik vazifasini bajaradi. Ona tilining rivojlanishi milliy ongni mustahkamlash, tarixiy merosni saqlash va kelajak avlodga yetkazishning eng samarali yo'lidir.

Ijtimoiy tarmoqlarda muloqotning tezkorligi va norasmiyligi tilning strukturaviy va leksik darajalarida muayyan o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Jumladan, qisqartmalar, so'zlashuv nutqiga xos birliklar, internet slengi va chet tillaridan kirib kelayotgan o'zlashmalar o'zbek tilining zamonaviy leksik qatlamini boyitmoqda. Ingliz va rus tillaridan olingan terminlarning faol qo'llanishi globallashtirish jarayonining tabiiy natijasi sifatida baholanishi mumkin. Bundan tashqari ijtimoiy tarmoqda paydo bo'layotgan yangi so'zlar (internet neologizmlari)ni ham o'zbek tiliga funksional ekvivalentlik usulida tarjima qilish yoki shakliy yozuv asosida so'zma-so'z o'zlashtirish ham til lug'at boyligining boyishiga xizmat qilmoqda. Lingvistik nuqtayi nazardan, bu holat tilning dinamik tizim ekanini tasdiqlaydi. Har qanday tirik til singari, o'zbek tili ham ijtimoiy ehtiyojlar ta'sirida doimiy ravishda o'zgarib va rivojlanib boradi. Biroq mazkur jarayon adabiy til me'yorlari bilan muvozanatda olib borilishi muhim hisoblanadi. Raqamli kommunikatsiyaning salbiy jihatlaridan biri sifatida ijtimoiy tarmoq tilida imlo va grammatik me'yorlarga to'laqonli ravishda amal qilmaslik holatini ko'rsatish mumkin. Bu holat, ayniqsa, yosh avlod nutq madaniyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimolini oshiradi. Shu sababli, raqamli savodxonlik tushunchasi bilan bir qatorda, lingvistik savodxonlik masalasiga ham alohida e'tibor qaratish zarur. Chunki raqamli muhitda axborotni yaratish, uzatish va qabul qilish jarayonlari bevosita til orqali amalga oshadi. Agar foydalanuvchi

texnologik vositalardan samarali foydalana olsa-yu, lekin til me'yorlarini yetarli darajada bilmasa, bu holat axborotning mazmunan buzilishi, fikrning noto'g'ri talqin qilinishi va kommunikativ xatolarning ko'payishiga olib keladi.

Raqamli kommunikatsiyaning salbiy jihatlaridan biri sifatida ijtimoiy tarmoq tilida imlo va grammatik me'yorlarga to'laonli ravishda amal qilmaslik holatini ko'rsatish mumkin. Ushbu jarayon, avvalo, muloqotning tezkorligi, qisqartmalar va norasmiy yozish uslubining keng tarqalishi bilan izohlanadi. Natijada so'zlarning buzib yozilishi, imlo belgilarining e'tibordan chetda qolishi, gap tuzilishining soddalashuvi va og'zaki nutqqa xos shakllarning yozma matnda ko'payishi kuzatiladi.

Mazkur holat, ayniqsa, yosh avlod nutq madaniyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimolini oshiradi. Chunki yoshlar kundalik muloqotda ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanar ekan, bu muhitdagi til me'yorlarini o'zlashtirib, ularni tabiiy va me'yoriy hol sifatida qabul qila boshlaydi. Oqibatda maktab va akademik yozuvda ham adabiy til qoidalariga rioya qilmaslik, fikrni mantiqan va izchil bayon eta olmaslik holatlari yuzaga kelishi mumkin.

Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoq tilidagi me'yoriy chekinishlar tilning estetik va madaniy qimmatini pasaytiradi. Tilning soddalashtirilishi va normadan chetga chiqishi uzoq muddatli jarayonda adabiy tilning barqarorligiga putur yetkazib, avlodlar o'rtasida til madaniyati uzviyligining uzilishiga olib kelishi ehtimoldan xoli emas. Ayniqsa, o'smirlar orasida shakllanayotgan nutq malakalari beqaror bo'lgani sababli, bunday salbiy ta'sir yanada kuchliroq namoyon bo'ladi.

Shu bois raqamli kommunikatsiya sharoitida til me'yorlariga ongli munosabatni shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ta'lim jarayonida ijtimoiy tarmoqlarda qo'llaniladigan til bilan adabiy til o'rtasidagi farqlarni tushuntirish, yozma nutq madaniyatini rivojlantirish hamda lingvistik savodxonlikni oshirish orqali raqamli muhitning salbiy ta'sirini kamaytirish mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlar bugungi raqamli jamiyatda nafaqat axborot almashinuvi, balki tilning yashashi, rivojlanishi va nufuzini belgilovchi muhim maydonga aylanib bormoqda. Ayniqsa, o'zbek tili uchun ijtimoiy platformalar global axborot makoniga chiqish, keng auditoriyaga yetib borish va zamonaviy kommunikativ ehtiyojlarga moslashish imkonini bermoqda. Ushbu makonda o'zbek tilida yaratilayotgan sifatli ilmiy-ommabop, ta'limiy va madaniy kontentlar tilning faqat kundalik muloqot vositasi emas, balki ilm-fan, tafakkur va intellektual muhokama tili sifatidagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ilmiy-ommabop materiallarning ko'payishi murakkab tushunchalarni sodda, tushunarli va estetik jihatdan mukammal shaklda ifodalash imkonini beradi. Bu jarayonda o'zbek tilining terminologik salohiyati kengayib, yangi so'z va tushunchalar til tizimiga tabiiy tarzda singib boradi. Natijada til

zamonaviy fan, texnologiya va innovatsiyalarni ifodalashga qodir vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ta'limiy kontentlar esa yosh avlodning tilga bo'lgan qiziqishini oshirib, o'rganish jarayonini interaktiv va samarali qiladi. Video darslar, podkastlar, qisqa izohli postlar orqali o'zbek tili bilim olishning qulay va jozibador vositasiga aylanadi.

Madaniy yo'nalishdagi kontentlar adabiyot, san'at, tarix va milliy qadriyatlarni yorituvchi materiallar tilning estetik va ma'naviy qirralarini ochib beradi. Bu esa o'zbek tilining faqat kommunikativ emas, balki madaniy xotira va milliy o'zlikni ifodalovchi muhim omil ekanini ko'rsatadi. Ijtimoiy tarmoqlarda bunday kontentlarning keng tarqalishi tilni global auditoriyaga tanitib, xorijiy foydalanuvchilarda ham unga nisbatan qiziqish uyg'otadi.

Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlardagi faol til muhitining shakllanishi o'zbek tilining funksional imkoniyatlarini kengaytiradi. Til turli kommunikativ vaziyatlarda rasmiy, norasmiy, ilmiy va badiiy matnlarda moslashuvchan qo'llanila boshlaydi. Bu esa uning raqobatbardoshligini oshirib, boshqa tillar bilan teng ravishda global axborot oqimida ishtirok etishiga zamin yaratadi. Demak, ijtimoiy tarmoqlarda o'zbek tilida sifatli va mas'uliyatli kontent yaratish nafaqat til taraqqiyoti, balki milliy madaniyat va intellektual salohiyatni dunyoga namoyish etishning muhim omiliga aylanmoqda.

Foydalanuvchilarda adabiy til me'yorlariga rioya qilish ko'nikmalarini shakllantirish, sifatli va me'yoriy til birliklaridan foydalanishni targ'ib etish muhim vazifalardan biridir. Ijtimoiy tarmoqlar o'zbek tilining nufuzini oshirish va uni global axborot makonida faol qo'llash uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda.

O'zbek tilida sifatli ilmiy-ommabop, ta'limiy va madaniy kontentlarning yaratilishi tilning funksional imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirib, uni zamonaviy axborot makonida raqobatbardosh til sifatida mustahkamlashga xizmat qiladi. Bunday kontentlar orqali o'zbek tili nafaqat kundalik muloqot vositasi, balki ilmiy fikrni ifodalash, murakkab nazariy tushunchalarni tushunarli tarzda yetkazish va madaniy qadriyatlarni targ'ib etish imkoniga ega bo'lgan mukammal kommunikativ tizim sifatida namoyon bo'ladi. Natijada tilning qo'llanish doirasi kengayib, uning ijtimoiy, ma'rifiy va intellektual salohiyati yanada mustahkamlanadi.

Raqamli platformalarda faoliyat yuritayotgan ijodkorlar bu jarayonda tilning badiiy va estetik imkoniyatlarini ochib beruvchi asosiy kuchlardan biridir. Ular qisqa videolar, maqolalar, podkastlar va vizual materiallar orqali o'zbek tilining ifodaviy boyligini namoyish etib, uni zamonaviy auditoriya didiga mos shaklda taqdim etadilar. Ayniqsa, adabiy, tarixiy va madaniy mavzularning kreativ uslubda yoritilishi tilga bo'lgan qiziqishni oshirib, yosh avlodni milliy meros bilan yaqinlashtiradi.

Pedagoglar esa raqamli makonda o'zbek tilining ta'limiy funksiyasini kuchaytiruvchi muhim subyekt sifatida namoyon bo'lmoqda. Ular tomonidan

yaratilayotgan video darslar, interaktiv mashg'ulotlar va izohli materiallar tilni o'rganish jarayonini soddalashtirib, uni samarali va ommabop qiladi. Shu orqali o'zbek tili zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashib, bilim olishning qulay va raqobatbardosh vositasiga aylanadi. Bu holat tilning faqat milliy doirada emas, balki xalqaro miqyosda ham o'rganiladigan til sifatida rivojlanishiga zamin yaratadi.

Tadqiqotchilar va ilmiy sohaga mansub mutaxassislar esa o'zbek tilining ilmiy diskursdagi o'rnini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Ular ilmiy-ommabop maqolalar, tahliliy chiqishlar va sharhlar orqali murakkab ilmiy masalalarni sodda, aniq va mantiqiy tarzda o'zbek tilida yoritadilar. Bu jarayon tilning terminologik bazasini boyitib, ilmiy tafakkur tili sifatidagi imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu tariqa o'zbek tili zamonaviy fan va texnologiyalarni ifodalashga qodir, to'laqonli va raqobatbardosh til sifatida shakllanib boradi.

Darhaqiqat, raqamli platformalarda ijodkorlar, pedagoglar va tadqiqotchilarning faol hamkorligi o'zbek tilining nufuzini oshirib, uning global axborot makonidagi mavqeini mustahkamlaydi. Bu jarayon til taraqqiyotini ta'minlash bilan birga, milliy madaniyat va intellektual merosni asrab-avaylash hamda zamonaviy dunyoga mos tarzda rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'zbek tilining raqamli asrdagi barqaror rivoji davlat siyosati, ta'lim tizimi va jamiyatning umumiy lingvistik madaniyati bilan uzviy bog'liqdir. Tilni rivojlantirish jarayonida innovatsion texnologiyalar imkoniyatlaridan samarali foydalanish bilan birga, uning milliy va adabiy xususiyatlarini asrab-avaylash muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli asr sharoitida o'zbek tilining ijtimoiy tarmoqlardagi mavjudligi va faol qo'llanilishi uning rivojlanish jarayonida muhim bosqichni tashkil etmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar o'zbek tilini faqat kundalik muloqot doirasidan chiqarib, uni ilmiy, ta'limiy, madaniy va ijtimoiy-siyosiy diskurslarning faol ishtirokchisiga aylantirmoqda. Bu jarayon tilning funksional imkoniyatlarini kengaytirib, uning zamonaviy kommunikativ ehtiyojlarga moslashuvchanligini ta'minlaydi hamda global axborot makonida o'z o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Raqamli muhitda o'zbek tilida yaratilayotgan ilmiy-ommabop, ta'limiy va madaniy kontentlar tilning ichki rivojlanish mexanizmlarini faollashtirib, leksik-semantik va stilistik jihatdan boyishiga sabab bo'lmoqda. Yangi termin va tushunchalarning paydo bo'lishi, mavjud so'zlarning ma'no doirasining kengayishi til evolutsiyasining tabiiy ko'rinishi sifatida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlarda shakllanayotgan til tajribasi o'zbek tilining zamonaviy tafakkur, innovatsiya va texnologiyalarni ifodalashga qodir til ekanini yaqqol ko'rsatadi.

Mazkur jarayonda raqamli platformalarda faoliyat yuritayotgan ijodkorlar, pedagoglar va tadqiqotchilarning roli alohida ahamiyat kasb etadi. Ularning mas'uliyatli va maqsadli faoliyati o'zbek tilining me'yoriy, estetik va ilmiy jihatlarini saqlagan holda, uni keng auditoriyaga yetkazish imkonini bermogda. Bu esa tilning nufuzini oshirish bilan birga, yosh avlod ongida o'zbek tiliga nisbatan ijobiy munosabat va til madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, raqamli makonda til me'yorlariga amal qilish, imlo va uslubiy talablarga e'tibor qaratish masalasi dolzarbligicha qolmogda. Ijtimoiy tarmoqlardagi til amaliyoti til taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi bilan birga, me'yoriy chekinishlar xavfini ham yuzaga chiqaradi. Demak, o'zbek tilining raqamli asrdagi barqaror rivoji sifatli kontent, til madaniyati va lingvistik mas'uliyatning uyg'unligini talab etadi.

Umuman olganda, ijtimoiy tarmoqlar o'zbek tilining evolutsiyasini jadallashtiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmogda. Tilning raqamli makonda faol qo'llanishi uning raqobatbardoshligini oshirib, global axborot oqimida milliy til sifatida munosib o'rin egallashiga zamin yaratadi. Shu bois, o'zbek tilining raqamli asrdagi o'rni va rivojlanish istiqbollarini ilmiy asosda o'rganish hamda amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlash zamonaviy tilshunoslikning muhim vazifalaridan biri sifatida e'tirof etilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rasulov M., Moydinov M. Nutq madaniyati va notqlik san'ati. – Toshkent: O'zbekiston, 2019.
2. Xaqnazarova S. Tilning jamiyat taraqqiyoti va shaxs ma'naviy kamolotidagi o'rni. – Yosh olimlar ilmiy-amaliy konferensiyasi. – 114 b.
3. Yo'ldoshev Q. Zamonaviy o'zbek tilining dolzarb masalalari. – Toshkent: Fan, 2020.
4. Yusupova L. Til va jamiyat: tilning ijtimoiy funksiyalari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
5. Ziyodullayev A. Raqamli til muhitida o'zbek tilining o'rni. – "O'zbek tili va adabiyoti" jurnali, 2022, №2.

